

การส่งเสริม MSME ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญาได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการทำธุรกิจในโลกยุคปัจจุบันต่อการเติบโตและขยายตลาดของ MSME นวัตกรรมได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาและความท้าทายด้านต่างๆ ของโลก MSME จึงมีความสำคัญในฐานะกลไกขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนผ่านการใช้นวัตกรรมด้วย โดยมีทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเชื่อมโยงภายใต้ห่วงโซ่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ระหว่างการส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมใหม่ และการนำนวัตกรรมนั้นไปก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

รายงาน Global Innovation Index ปี 2022 ของ WIPO แสดงถึงการจัดอันดับประเทศที่มีการพัฒนานวัตกรรมที่ดี โดยประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เป็นประเทศอันดับหนึ่งที่มีคะแนนด้านการพัฒนานวัตกรรมสูงที่สุดในโลก รองลงมาคือ สหรัฐอเมริกา และสวีเดน ตามลำดับ ขณะที่ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีอันดับการพัฒนานวัตกรรมสูงที่สุด และเป็นลำดับที่ 7 ของโลก รองลงมาคือ มาเลเซีย และไทยอยู่ในลำดับที่ 43 ของโลก นอกจากนี้ WIPO ได้ให้ข้อมูลถึงปัจจัยในอนาคตที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินทางปัญญา 4 ปัจจัย ได้แก่

- 1) **Digitalization:** การพัฒนาอย่างรวดเร็วด้วยการเป็นดิจิทัล ทรัพย์สินทางปัญญาที่ถูกทำให้อยู่ในรูปของดิจิทัล รวมถึงการตีความหมายหรือการกำหนดสิทธิความเป็นเจ้าของ จากผลงานของปัญญาประดิษฐ์ (AI)
- 2) **The politicization of rights and the increase in conflicts:** ในอนาคตการค้ำระหว่างประเทศ จะใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการกีดกันทางการค้า และบริษัทขนาดใหญ่ที่มีทุนจำนวนมาก จะทำให้ผู้ประกอบการรายเล็กได้รับผลกระทบในการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของตนเอง
- 3) **The speed of the change and the convergence of fields of law:** การเปลี่ยนแปลงของบริษัทต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงวิธีการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้กฎหมายและระเบียบต่างๆ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยและยืดหยุ่นเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของผู้คิดค้น
- 4) **Intellectual property rights play a role as a builder and maintainer of global competitiveness:** ประเทศที่สามารถใช้ทรัพยากรในการคิดค้นและสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาจะทำให้สามารถสร้างความได้เปรียบและโอกาสในการแข่งขันในระดับสากลได้

รายงานทรัพย์สินทางปัญญา: กรณีศึกษา MSME ไทย ของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา ได้กำหนดประเด็นปัญหาเพื่ออธิบายถึงการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย และสามารถจำแนกเป็นประเด็นหลักๆ ได้ดังต่อไปนี้

- 1) **ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี** ทรัพย์สินทางปัญญาสามารถอยู่ในรูปแบบของการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยหรือใช้นวัตกรรมใหม่เพื่อช่วยในการสร้างสรรค์และเพิ่มประสิทธิภาพใน

การผลิตสินค้า ซึ่งปัญหาที่มักจะพบก็คือ วิชาทฤษฎีขนาดกลางและขนาดย่อมมักจะยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการใช้นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างสรรค์งานผลิตของตน รวมไปถึงยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของระบบทรัพย์สินทางปัญญาในองค์กรของตน (Perceived lack of the relevant of innovation and IP system)

- 2) **ความสามารถในการคิดค้นและสร้างสรรค์งานนวัตกรรม** MSME มักจะไม่มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เนื่องจากปัจจัยทางด้านเงินทุนที่ขาดแคลน โดยเฉพาะนวัตกรรมที่ต้องใช้พื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีขั้นสูง นอกจากนี้ นวัตกรรมบางประเภทยังมีความสลับซับซ้อน (Complexity) มาก ดังนั้น บุคลากรใน MSME จะต้องใช้ความพยายามและระยะเวลาในการเรียนรู้นวัตกรรมใหม่ๆ นั้นค่อนข้างมาก ซึ่งจะเป็นการเพิ่มต้นทุนของผู้ประกอบการ MSME
- 3) **ผลประโยชน์และต้นทุนจากการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา** MSME จำนวนมากไม่ได้จดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรในทรัพย์สินทางปัญญาของตนเอง เนื่องจากไม่ทราบถึงมูลค่าทางปัญญาที่ตนมี (Value of Intellectual Property) และไม่ทราบแนวทางที่จะประมาณการมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญานั้นๆ ได้

สำหรับการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการ MSME แบบเร่งด่วน (Quick Survey/Poll) จำนวน 500 คน พบว่า ผู้ประกอบการมีการจ้างงานพนักงานในสาขา STEM (Science วิทยาศาสตร์ Technology เทคโนโลยี Engineering วิศวกรรมศาสตร์ และ Mathematics คณิตศาสตร์) ซึ่งผู้ประกอบการภาคการผลิตจะมีการจ้างงานพนักงานกลุ่ม STEM โดยเฉลี่ยสูงกว่าประเภทธุรกิจอื่น การจ้างงานเฉลี่ย 1.2 คน รองลงมาได้แก่ ภาคการค้า และภาคการบริการ ที่มีการจ้างพนักงานกลุ่ม STEM เฉลี่ย เท่ากับ 0.9 และ 0.7 คน ตามลำดับ แสดงถึงความต้องการพนักงานที่จะสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมแก่ MSME ได้ สอดคล้องกับการสอบถามถึงการคิดค้น วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์/องค์ความรู้ เพื่อสร้างสรรค์เป็นทรัพย์สินทางปัญญา จะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีการคิดค้น วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์/องค์ความรู้ของธุรกิจ ถึงร้อยละ 78.6 รองลงมาคือ มีการคิดค้น วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์/องค์ความรู้ แต่ไม่ได้มีการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ร้อยละ 14.4 และมีการคิดค้น วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์/องค์ความรู้ และได้มีการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว ร้อยละ 7.0

ผลการสำรวจชี้ถึงข้อจำกัดด้านความเข้าใจกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ประกอบการ MSME เนื่องจากผู้ประกอบการ MSME ส่วนใหญ่ระบุว่าตนเองมีความเข้าใจต่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเพียงเล็กน้อย เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญานั้นมีหลายฉบับ และมีข้อกำหนดที่ต่างกัน และทรัพย์สินทางปัญญาที่ผู้ประกอบการรู้จักมากที่สุดคือ ลิขสิทธิ์มากกว่าทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น รองลงมาได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามลำดับ เนื่องมาจากลิขสิทธิ์เป็นสิ่งที่มีการฟ้องร้องและเป็นที่ยึดในวงกว้าง จากข่าวสารต่าง ๆ มากกว่าทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น เช่นเดียวกับความสนใจต่อการนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ประโยชน์ทางธุรกิจของผู้ประกอบการ MSME พบว่า ผู้ประกอบการ MSME ส่วนใหญ่ยัง

ไม่มีความสนใจต่อการนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ประโยชน์ทางธุรกิจ ร้อยละ 61.8 ส่วนกลุ่มที่มีความสนใจ แต่ยังไม่ได้มีการนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ประโยชน์เชิงธุรกิจ ร้อยละ 26.6

ข้อจำกัดที่ทำให้ผู้ประกอบการนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ พบว่าผู้ประกอบการรายย่อยและขนาดย่อม (Micro และ SE) ขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการจดทะเบียนเป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ขาดความรู้ความเข้าใจถึงความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา ขณะที่ผู้ประกอบการขนาดกลางมีข้อจำกัดในด้านบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในการคิดค้นและพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา

จากผลการสำรวจและการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภาครัฐและภาคเอกชน สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับสนับสนุนการเข้าถึงองค์ความรู้และแหล่งเงินทุน

- 1) การจัดทำฐานข้อมูลและองค์ความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเชื่อมโยงไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามประเภทอุตสาหกรรม
- 2) การจัดทำต้นแบบผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจากการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา
- 3) การเป็นแหล่งทุนสำหรับการจดทะเบียนและการร่วมทุนกับผู้ประกอบการ เพื่อพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
- 4) การจัดตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญาในแต่ละสาขาอุตสาหกรรม เพื่อให้มีความรู้การระบุประเภท และแนวทางการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ประกอบการโดยไม่มีค่าใช้จ่ายหรือมีค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงมากนัก

ข้อเสนอแนะสำหรับสนับสนุนการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา

- 1) สสว. เป็นหน่วยงานผลักดัน วาระการพัฒนานวัตกรรมของผู้ประกอบการ MSME เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก และความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- 2) สสว. สนับสนุนโครงการรวมกลุ่มผู้ประกอบการเป็นเครือข่าย เพื่อการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาและการใช้ประโยชน์ ในฐานะหน่วยงานกลางเพื่อกำหนดการกำกับและบริหารจัดการที่ดีของกลุ่ม
- 3) สสว. ส่งเสริมการพัฒนาผู้จบการศึกษาสาย STEM เพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นนักนวัตกรรมให้มีจำนวนมากขึ้น และจัดทำโครงการสนับสนุนการจ้างงานพนักงานสาย STEM สำหรับผู้ประกอบการ MSME เพื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค่นวัตกรรมใหม่ๆ

โดย ส่วนพัฒนาเครื่องมือและประมาณการเศรษฐกิจ
ฝ่ายวิเคราะห์สถานการณ์และเตือนภัยทางเศรษฐกิจ (ผวต.)
สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)